

Lucija Mikac, 2.c
Gimnazija Grubišno Polje

Neda Soldan, 2.c
Gimnazija Grubišno Polje

Primljeno/Received: 10.8.2018.
Prihvaćeno/Accepted: 21.9.2018.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Stručni rad
Professional paper

UDK 355.45(497.5)

JASNA I LADO 1991. - 1992.

Sažetak: Grad Grubišno Polje bio je 1991. izložen napadima pobunjenih Srba i Jugoslavenske narodne armije. Obrana grada niknula je zahvaljujući mladim ljudima koji su bez straha stupili u redove Zbora narodne garde. Upravo njihov ratni put tema je istraživanja ovog rada koji se temelji na zapisima mlade djevojke Jasne Jelinek. Jasna je fotoaparatom, papirom i pisaćim strojem bilježila važne događaje tijekom operacije oslobađanja grubišnopoljskog područja „Otkos-10“. Potkrijepljeni dokumentima Hrvatskog radija Grubišnog Polja i Kriznog štaba Zbora narodne garde Grubišnog Polja zapisi su odraz svakodnevnog života u gradu unatoč stradavanju stanovništva. Otkrivaju nam brutalnost srpskih pobunjenika nad zarobljenicima u Velikoj Peratovici. Pouka su mladima da se više nikada ne ponove ratne strahote.

Ključne riječi: Domovinski rat, Otkos-10, Izviđačko-diverzantski vod Ruleti

UVOD

Užurbanost svakodnevnog života ponekad prekinu iznenadni podsjetnici na prošlo vrijeme, ljude i njihove sudbine. Ponekad su to stare fotografije u albumu, poneki dokumentarni film, kuća ili zgrada s vidljivim oštećenjima od metaka i granata. Sve ukazuje da je naš grad Grubišno Polje bio izložen ratnom vihoru 1991. godine. Znatiželja nam nameće tisuću pitanja i navodi nas na detaljnije istraživanje onoga što se događalo tijekom Domovinskog rata koji je zahvatio i područje našeg grada. Zanimalo nas je kako je rat zatekao mlade ljude usred izlaza-

ka, druženja, bezbrižnosti i odredio im sudbinu ratnika. Kako je izgledala organizacija svakodnevnog života u Grubišnom Polju izloženom kiši granata s neprijateljskih položaja. Posebnu pažnju posvetile smo provedbi operacije „Otkos-10“ kojom je oslobođena općina Grubišno Polje i koja je imala veliki strateški značaj za oslobođenje ostatka Hrvatske.

Cilj našega istraživanja bilo je razmatranje zbivanja tijekom Domovinskog rata na području Grubišnog Polja proučavanjem zapisa s ratišta koje je povremeno vodila grubišnopoljska ratna izvjestiteljica Jasna Jelinek. Zapisi su dragocjen trag koji nam je Jasna ostavila prateći izviđački vod i branitelja Ladu Lekčevića s kojim je bila u ljubavnoj vezi. Ratni vihor i splet okolnosti oduzeo je njihove mlade živote 1992. godine, a nas potaknuo na istraživanje da ne postanu dio zaborava. Pojedine Jasnine zapise usporedili smo s dokumentima grubišnopoljskog Kriznog štaba, izvještajima Radija Grubišnog Polja i izvornom građom Arhiva Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“ Značajni su i Jasnini članci u ratnim novinama Bjelovarac iz 1992. godine.

Odgovore na svoja pitanja tražili smo u literaturi: Ivica Debić, Ante Delić „Otkos“, Fotomonografija „Od Otkosa-10 do Oluje: Policija i 77. samostalni bataljun ZNG „R“ Grubišno Polje u Domovinskom ratu“, Ante Nazor „Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-tih“. Događaje u Grubišnom Polju tijekom Domovinskog rata 1991. uklopili smo u globalna zbivanja na svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesnoj sceni.

SVJETSKA I EUROPSKA ZBIVANJA KRAJEM OSAMDESETIH I POČETKOM DEVEDESETIH GODINA DVADESETOGA STOLJEĆA

Kraj osamdesetih godina prošloga stoljeća bio je u znaku velikih promjena na svjetskoj i na europskoj političkoj sceni. Niz događaja uvjetovao je rušenje komunističkog režima u tadašnjem SSSR-u¹⁰⁵⁵ i ostalim komunističkim zemljama istočne Europe pod njegovim utjecajem. Dolaskom Mihaila Gorbačova na mjesto predsjednika SSSR-a započelo je razdoblje reformi u obliku *Perestrojke* i *Glasnosti* kojom je omogućena kritika komunističke vlasti i početak nove politike simbolično nazvane „Sinatrina doktrina“ prema pjesmi Franka Sinatre „I did it my way“, tj. „Učinio sam to na svoj način“.¹⁰⁵⁶ Vrhunac promjena bilo je rušenje Berlinskog zida 1989. godine koji je od 1961. godine dijelio Berlin na Zapadni pod utjecajem zapadnoeuropske demokracije i Istočni s komunističkim obilježjem. Lančanom reakcijom započelo je rušenje komunizma u istočnoj Europi. Komunističko jednouljno zamijenjeno je mogućnošću provođenja višestranačkih izbora. Dok je svijet simbolično pjevao pjesmu Scorpionsa „Wind

¹⁰⁵⁵ Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika nastao je 1922. godine

¹⁰⁵⁶ Suzana, LEČEK, Magdalena, N. AGIČIĆ, Damir, AGIČIĆ, Tvrtko, JAKOVINA, *Povijest za četvrti razred gimnazije*, Profil, Zagreb., 2006., 251.

of change“ - „Vjetar promjene“¹⁰⁵⁷, tadašnja Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija u čijem je sastavu Hrvatska činila jednu od šest republika zatekla se u vrtlogu demokratskih promjena koje su otkrile veoma složenu situaciju unutar te višenacionalne države.

HRVATSKE PRILIKE KRAJEM OSAMDESETIH I POČETKOM DEVEDESETIH GODINA DVADESETOGA STOLJEĆA

Problemi jugoslavenske federacije počeli su se nazirati već 1980. godine nakon smrti njezinog predsjednika Josipa Broza Tita. Situaciju je zaoštrilo objavljivanje Memoranduma SANU¹⁰⁵⁸ 1986. kojim je isticana ugroženost Srba, posebice na Kosovu i u Hrvatskoj u kojemu se težilo što većoj centralizaciji s prevlašću Srbije. U takvom ozračju dočekan je pad Berlinskog zida i mogućnost provođenja višestranačkih izbora. Vjetar promjena s oduševljenjem su dočekale sve jugoslavenske republike osim Srbije i Crne Gore. Stanje se pogoršalo dolaskom Slobodana Miloševića na srpsku političku scenu jačanjem i širenjem velikosrpske ideje na temelju Garašaninovih Načertanija iz 1844. godine, nacрта koji je predviđao stvaranje Velike Srbije do granice Virovitica – Karlovac – Karlobag.

U duhu vremena u Hrvatskoj su 1990. godine provedeni prvi višestranački izbori na kojima je pobijedila Hrvatska Demokratska Zajednica (HDZ) pod vodstvom dr. Franje Tuđmana. Istovremeno su se po Hrvatskoj širile velikosrpske ideje putem medija iz Beograda i mitinga koje je predvodila Srpska demokratska stranka (SDS) s ciljem stvaranja srpskih autonomnih oblasti na hrvatskom državnom teritoriju. Dok su mediji u Hrvatskoj slučajno ili namjerno danonoćno prenosili ratna zbivanja s Bliskog istoka iz Pustinjske oluje¹⁰⁵⁹, krvavi je rat prijetio hrvatskom narodu.

Usporedno s političkim promjenama došlo je do sve češćih sukoba i nereda na području Hrvatske s većim brojem srpskog stanovništva. Od „balvan revolucije“ u Kninu 1990. godine, kada su kninski teroristi postavili zapreke na cestama, sukoba hrvatske i srpske policije u Pakracu, krvavog Uskrsa 1991. godine na Plitvicama kada je poginuo hrvatski policajac Josip Jović kao prva žrtva Domovinskog rata¹⁰⁶⁰, do masakra nad hrvatskim policajcima u Borovom Selu, ratna se opasnost nadvijala nad Hrvatskom.

Cilj Jugoslavenske narodne armije i pobunjenika bilo je presijecanje Hrvatske na više dijelova na strateški važnim pravcima od kojih je jedan bio pravac Okučani – Virovitica.

¹⁰⁵⁷ Pjesma nastala 1990. inspirirana rušenjem Berlinskog zida

¹⁰⁵⁸ Srpska akademija nauka i umetnosti.

¹⁰⁵⁹ Zračno bombardiranje iračkih položaja u Kuvajtu i Iraku od strane američkih i savezničkih zrakoplova, nazvano operacija „Pustinjska oluja“.

¹⁰⁶⁰ Domovinski rat obuhvaća razdoblje od 5. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. Ante, NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-tih*, Hrvatski Memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011., 10.

GRUBIŠNO POLJE 1991. I OPERACIJA „OTKOS-10“

Grubišno Polje je također bilo poprište ratnih zbivanja počevši od političkih prevrata do postavljanja zapreka na magistrali Grubišno Polje – Virovitica od strane pobunjenih Srba. Do početka rujna 1991. godine pobunjenici su pod svoj nadzor stavili gotovo dvije trećine prostora grubišnopoljske općine.¹⁰⁶¹

Grubišnopoljska obrana niknula je u pričuvnom sastavu Policijske postaje i među dragovoljcima koji su željeli obraniti grad. Radi bolje koordinacije obrane osnovan je 9. kolovoza 1991. godine Krizni štab za Općinu Grubišno Polje. Uslijedio je uz Civilnu i Narodnu zaštitu ustroj Zbora narodne garde Grubišnog Polja. Osnovane su i prve brigade te samostalni bataljuni među kojima i grubišnopoljski 57., kasnije 77. samostalni bataljun.¹⁰⁶²

Minobacačkim i pješačkim napadom pobunjenici su 17. kolovoza 1991. godine otvoreno krenuli na Grubišno Polje.¹⁰⁶³ Tijekom napada u Grubišnom Polju gospodarstvo i civilni život odvijao se bez prekida, osim škola koje su bile prilagođene potrebama hrvatske vojske. Zbog teškog stanja u cijeloj Hrvatskoj, čija je trećina teritorija bila okupirana, Glavni stožer obrambenih snaga Republike Hrvatske razmišljao je o oslobodilačkoj operaciji na prostoru zapadne Slavonije s ciljem oslobađanja Pakraca čime bi se spriječilo presijecanje Hrvatske na pravcu Okučani – Virovitica.

Operacija „Otkos-10“ pokrenuta je 31. listopada 1991. borbenim djelovanjem iz triju smjerova: sa sjeverozapada iz područja bjelovarske općine, s juga iz Grubišnog Polja i sa sjevera iz smjera Virovitice.¹⁰⁶⁴ Prvog dana akcije otvorena je za promet cesta Grubišno Polje – Veliki Grđevac. Drugog dana, 1. studenog 1991. protivnici su napustili neke položaje, a otpor su pružali kako bi organizirali evakuaciju svojih civila prema Papuku. Trećeg dana, 2. studenog 1991. nakon spajanja hrvatskih snaga iz nekoliko pravaca oslobođena je prometnica Virovitica – Grubišno Polje. Četvrti i peti dan obilježili su daljnji uspjesi hrvatskih snaga. Uspostavljen je nadzor nad cijelim područjem općine Grubišno Polje (4. studeni se slavi kao Dan grada). Ovladavanjem prometnice Veliki Bastaji – Koreničani – Miokovićevo,¹⁰⁶⁵ operacija „Otkos-10“ je završena.¹⁰⁶⁶ Operacija „Otkos-10“ bila je prva oslobodilačka akcija kojom

¹⁰⁶¹ *Od Otkosa-10 do Oluje: Policija i 77. samostalni bataljun ZNG „R“ Grubišno Polje u Domovinskom ratu*, (fotomonografija), Grubišno Polje, 2011., 10.

¹⁰⁶² Isto.

¹⁰⁶³ Isto, 11.

¹⁰⁶⁴ Anđelko, MIJATOVIĆ, *Otkos-10*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011., 200.

¹⁰⁶⁵ Danas Đulovac.

¹⁰⁶⁶ Ivica, DEBIĆ, Ante, DELIĆ, *Otkos*, Matica hrvatska Grubišno Polje, Prosvjeta, d.d. Bjelovar, UHBDDRR Zagreb, Bjelovar, 1999., 107.

je spriječeno presijecanje Hrvatske na pravcu Okučani – Virovitica i odvajanje Slavonije od ostatka zemlje.

JASNINI ZAPISI S BOJIŠTA, LISTOPAD, STUDENI I PROSINAC 1991.

Dnevnički zapisi dragocjen su izvor podataka iz kojih saznajemo iz prve ruke o događajima koje osoba opisuje dajući im osobni karakter. Jasna Jelinek i Lado Lekčević bili su mladi ljudi od dvadeset jedne i dvadeset šest godina. Njihovu mladenačku bezbrižnost osamdesetih godina dvadesetog stoljeća prekinule su ratne devedesete. Lado je među prvim dragovoljcima stupio u grubišnopoljski Zbor narodne garde, a za njim i Jasna.

Jasnini zapisi nastali su spletom okolnosti, spontanom zapisivanjem događaja, a među ostalom dokumentacijom prepoznajemo ih po potpisu. Pisani su pisačim strojem. Većina ima nadnevak događaja koji opisuje, a neki su bez njega. Ukupno je 13 zapisa u razdoblju od listopada do prosinca 1991. godine koji su dio arhiva Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“ Nekoliko zapisa objavljeno je u novinama Bjelovarac iz 1992. i u knjizi Ivice Debića i Ante Delića „Otkos“ iz 1999. godine.

4.1. ŽENA U GARDI

Jedan od prvih zapisa koji smo izdvojile ima naslov „Žena u gardi“ u kojemu saznajemo više o ulozi žena u obrani Grubišnog Polja. Jasna zapisuje: „U gardijskim redovima Grubišnog Polja ima desetak žena i djevojaka koje su za sobom ostavile udobnost doma i krenule stazama garde želeći doprinijeti što skorijem miru. Na pitanje „Zašto si došla u gardu?“ dobivala sam odgovore koji su imali isti smisao: „Da pomognem.“¹⁰⁶⁷ Koliko je bila važna hrabrost žena, Jasna spominje u Zapisu od 5.11.1991.: „Naša Grlica gardijska bolničarka izvlačila je ranjenike pod kišom granata i grmljavinom eksplozije dok se Zdenka borila u prvim redovima i hrabrije držala pušku od nekih muškaraca.“¹⁰⁶⁸

4.2. ČESI ZA DEMOKRATSKU HRVATSKU

Sljedeći zapis bez nadnevka govori o ulozi Čeha i Mađara u obrani grada i stradavanju Ivanovog Sela: „Žitelji Ivanova Sela¹⁰⁶⁹ pamtit će 21. rujan 1991. po žrtvama i smrti svojih bližnjih... Unatoč boli zbog pogibije svojih bližnjih, Česi imaju snage da u redovima Hrvatske

¹⁰⁶⁷ Isto, 114.

¹⁰⁶⁸ Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“ (Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“) - Jasna Grlica i Zdenka Ramadan; Jasna Jelinek, *Zapis 5.11.1991.*

¹⁰⁶⁹ Ivanovo Selo ima većinsko češko stanovništvo.

vojske zapjevaju svoje pjesme koje rado pjevaju i Hrvati i Mađari.¹⁰⁷⁰ O stradavanju stanovnika Ivanovog Sela pronalazimo dokument Kriznog štaba Grubišnog Polja koji daje izvještaj o događajima i poginulima Sekretarijatu za narodnu obranu Bjelovar, Centru za obavještanje.¹⁰⁷¹

4.3. CENTAR VEZE

U Zapisu od 28.10.1991. pod nazivom „Centar veze“ govori se o važnosti uspostave radijske veze koja omogućuje bržu komunikaciju između vojske na položajima i zapovjedništva. „Centar veze opremljen je prenosnim i stacionarnim telefonima, agregatima i ostalom pratećom opremom... Za pohvaliti je da su dečki u danonoćnoj vezi sa svim gradovima i selima bjelovarske regije. Zato ne strahujte, dečki iz centra za vezu su budni i o svakoj situaciji jake snage garde bit će na vrijeme obaviještene.“¹⁰⁷²

4.4. RULETI

U članku pod nazivom „Ruleti“ objavljenom u časopisu Bjelovarac Jasna opisuje: „Izviđačko-diverzantsko odjeljenje. Desetak dobrovoljaca kako bi mi mladi rekli „otkačenih“ koji su se sastali u početku devetog mjeseca. Čuvši za napade na njihovo nikad zaboravljeno Grubišno Polje ostavili su svoja zaposlenja, domove, blagodatni mira i bezbrižnosti zagrebačkih ulica i vratili se u svoj rodni kraj.“¹⁰⁷³ Jedna od prvih akcija grubišnopoljskog izviđačkog voda bilo je onesposobljavanje radara za navođenje aviona u Maloj Barni. Lado je u ovoj diverzantskoj akciji odigrao važnu ulogu. Jasna opisuje samu akciju: „Barna je tada bila u potpunoj okupaciji četnika. Ruleti su se kretali noću, a odmarali danju strahujući da ih ne primijete četnici koji su obilazili kukuruzovinu u kojoj su se za dana odmarali. Puzali su po blatu i trnju, trpjeli vrućinu i hladnoću, ali su ipak uspješno obavili zadatak.“¹⁰⁷⁴ Prema dokumentu koji je poslao Zbor narodne garde Općina Grubišno Polje s naznakom vojna tajna (sl. 2. i sl. 3.), strogo povjerljivo od 25.10.1991. upućenom Zapovjedništvu u Bjelovaru saznajemo: „Ruleti su nastali 19.10.1991. unutar samostalnog bataljuna Grubišno Polje kao diverzantsko odjeljenje od 10 ljudi koji su posebno odabrani, naoružani i pripremljeni za zadatke koji su postavljeni vašom zapovijedi.“¹⁰⁷⁵

¹⁰⁷⁰ DEBIĆ, DELIĆ, n. dj., 114.

¹⁰⁷¹ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“

¹⁰⁷² Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Zapis „Centar veze“ od 28.10.1991.“

¹⁰⁷³ Jasna, Jelinek, Ruleti, *Bjelovarac*, br.7., veljača-ožujak 1992., 4.

¹⁰⁷⁴ Isto.

¹⁰⁷⁵ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“, Dokument ZNG Općina Grubišno Polje, Izvješće Zapovjedništvu u Bjelovaru o formiranju *Ruleta*, 19.10.1991.,

4.5. AKCIJA ČIŠĆENJA

Jasnin zapis od 5.11.1991. pod nazivom „Akcija čišćenja“ (sl. 5.) najduži je i ima tri stranice teksta na kojima se opisuje početak akcije „Otkos-10“: „31.10.1991. u šest sati ujutro počela je koordinirana akcija čišćenja četničkih uporišta na području Grubišnog Polja, Virovitice i Bjelovara. Najjača uporišta četničkih snaga bila su u Zrinskoj na Buban-brijegu, u Sibeniku, Velikoj Barni, Gornjoj Rašenici, Rastovcu, Turčević Polju i vrhu Grubišnog Polja, tzv. Gornjem kraju.“¹⁰⁷⁶ Jasna također opisuje oslobađanje Velike Peratovice gdje su hrvatski vojnici zatekli pet ubijenih zarobljenika u podrumu škole koje su pobunjenici ubili prilikom povlačenja: „Tako je u Velikoj Peratovici nađeno pet leševa. Te zarobljenike su vezanih ruku streljali, a zatim još i bombu bacili kako bi bili sigurni da im se ta mora ne bi vratila.“¹⁰⁷⁷ Jedan zarobljenik je igrom slučaja preživio jer se sakrio iza zida te je ranjen došao pješice do Grubišnog Polja. O tom događaju saznajemo i iz izvješća Hrvatskog radija Grubišnog Polja. Pročitana su imena ubijenih zarobljenika u Velikoj Peratovici, a u nastavku kako se vrši berba i otkup kukuruza u ratnim uvjetima što ukazuje da je unatoč svemu svakodnevni život išao svojim tijekom.

U istom zapisu saznajemo o poginulima i ranjenima tijekom akcije oslobađanja: „Akcija čišćenja trajala je tri dana i u njoj je ranjeno desetak i poginula dvojica gardista.“ Ovdje primjećujemo solidarnost i požrtvornost vojnika u spašavanju prijatelja suborca: „U Gornjoj Rašenici bio je ranjen Velimir Bijelić. U pomoć mu je došao Bistrički. Pri previjanju ranjenika i on je pogođen u lakat i porebriču. Ni tako velika opasnost nije spriječila Popa Denisa da pokuša izvući svoje prijatelje ispod kiše metaka, ali je i on ranjen u šaku. U međuvremenu je Velimir Bijelić još jednom smrtno pogođen.“¹⁰⁷⁸

Jasna u ovom zapisu svjedoči o izgledu sela Velike Barne i Malog Grđevca nakon oslobađanja u akciji „Otkos-10“: „Selo je avetinjski prazno. Ljudi nema...“ Također opisuje izgled starice koju je zatekla vjerojatno u Velikoj Barni gdje je ostalo nekoliko starijih žena: „Staričino izgrebano i opečeno lice od eksplozija i krhotina i oči bolne od straha i pakla koji su gledale sve su mi rekle. Ovaj grozni rat i četnici sve su joj uzeli: muža, sina, porodicu i kuću koju je žuljevitim i ispucalim rukama gradila.“¹⁰⁷⁹

Nakon završetka akcije oslobađanja grubišnopoljskog područja grubišnopoljski branitelji odlaze u oslobađanje Velikih i Malih Bastaja te Bastajskih Brđana na daruvarskom području.

¹⁰⁷⁶ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna, Jelinek, *Zapis od 5.11. 1991. „Akcija čišćenja“*; Zapis Hrvatskog radija Grubišnog Polja, *Vijesti*, 5.11.1991.

¹⁰⁷⁷ Isto.

¹⁰⁷⁸ Isto, 2.

¹⁰⁷⁹ Isto, 3.

Jasna opisuje izviđačku akciju: „... Penjemo se na brdo s kojeg se najbolje može promatrati okupirano selo i zbivanja u njemu. Dvogledom pratimo kretanje četnika i njihovih vozila. Od uzbuđenja mi zastaje dah.“¹⁰⁸⁰

4.6. ARTILJERIJA TUČE RAVNO U CENTAR

U zapisu „Artiljerija tuče pravo u centar“ od 17.12.1991. Jasna opisuje svoj posjet artiljerijskoj podršci: „Dan koji sam provela u posjeti dečkima koji pucaju iz minobacača protekao je vrlo uzbudljivo... Osmatrači su već prije otišli duboko u područja koja su okupirali četnici. Oni imaju zadatak slati preko prenosne radio-stanice koordinate gdje su poslani granate pale i koliko metara još treba do cilja... S radio stanice čujemo uzbuđen glas: „Samo tako nastavi! Pogoci su u centru!“... Nakon dva dana u Velike i Male Bastaje ulazi hrvatska vojska.“¹⁰⁸¹

4.7. BASTAJSKI BRĐANI

Posebno je bilo dramatično u Bastajskim Brđanima gdje su se grubišnopoljski branitelji suočili s uvježbanim paravojnim snagama iz Srbije, Šešeljevim „Belim orlovima.“ Jasna opisuje: „Napadi su bili žestoki, a u njima su sudjelovali kako sam saznala Šešeljevi Bijeli orlovi. Naši grubišnopoljski vojnici su se hrabro držali i nisu popustili niti metra. 2 su hrvatska vojnika poginula a 5 ih je lakše ranjeno. Na četničkoj strani je veliki broj gubitaka... Danas nije bilo napada jer su se ti isti prorijeđeni četnici, koji sebe nazivaju orlovima, a u stvari ratuju kao prepelice, pregrupirali i izvršili minobacački napad na Daruvar i Sirač.“¹⁰⁸²

Zanimljivo je da se Bastajski Brđani spominju u više različitih Jasninih zapisa pa i u intervjuu što je Jasna u *Bjelowarcu* objavila s pripadnicima 77. samostalnog bataljuna ZNG-a Grubišnog Polja koji su se nazvali „Janjcima.“ (sl. 4.) Jasna im postavlja nekoliko pitanja od kojih izdvajamo: „Oruđe kojim se vi borite u ovom ratu, nadajmo se uskoro završenom su minobacači. Kakvo je to oruđe? Imamo minobacače od 120 mm i 82 mm, a nama je najdraže ovo od 120 mm ... Napali su nas Beli orlovi. Podržavali smo pješadiju. Privukli smo se jako blizu, pa su pogoci morali biti precizni da ne bi nastradali naši ljudi.“¹⁰⁸³ Ruleti su se također istakli u akciji obrane Bastajskih Brđana.

¹⁰⁸⁰ DEBIĆ, DELIĆ, n. dj. 112.

¹⁰⁸¹ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna Jelinek, *Artiljerija tuče pravo u centar*, 17.12. 1991.

¹⁰⁸² Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna Jelinek, *Zapis od 3.12.1991.*

¹⁰⁸³ Jasna Jelinek, Janjci, *Bjelowarac*, br. 7., veljača-ožujak 1992., 4.

4.8. JEDAN DAN U LOVU NA AVIONE I PROMATRAČI EUROPSKE ZAJEDNICE

U zapisu pod nazivom „Jedan dan u lovu na avione“ bez datuma, Jasna donosi: „... Ide prema vama“ – čujemo uzbuđeni glas sa prenosne radio-stanice. Avion je na nišanu i počinje paljba. Ništa se ne čuje od zaglušujuće buke protuavionskih topova, strela i stinđera. Avion se malo zadimio i otišao.“¹⁰⁸⁴ U ovom zapisu zanimljiv je opis promatrača Europske zajednice koja se uključila u jugoslavensku krizu s misijom promatranja i pregovaranja. Obučeni u bijele odore dolazili su na mjesta sukoba tek kada je potpisano primirje pa ih je hrvatski narod pogrdno zvao „sladoledarima“: „Cestom u bijelim đipovima sa plavim zvjezdicama u krug, mašu nam neki strani ljudi u bijelim rukavicama i odlaze razgledati pokolje četničkih hordi nad našim stanovništvom.“¹⁰⁸⁵

4.9. ZAŠTO BAŠ TI LJUDI?

Na kraju izdvajamo zapis od 13.12. 1991. u kojem Jasna opisuje pogibiju branitelja Dražena Gladoića-Zagorca: „Čuvši o Draženovoj pogibiji sjećamo se svih onih koji su dali život za slobodnu i demokratsku Hrvatsku... Pitamo se zašto je poginuo on, Velimir, zašto baš ti ljudi?“¹⁰⁸⁶

S pitanjem „Zašto baš ti ljudi?“ završavamo svoje putovanje kroz Jasnin i Ladin ratni i životni put: Lado Lekčević poginuo je u Bosni 15.8.1992., a Jasna si je oduzela život nakon Ladine pogibije 16.8.1992. u toaletu Caffè bara „Zona“ pucnjem iz pištolja.

ZAKLJUČAK

Turbulentni europski i hrvatski događaji rezultirali su krvavim Domovinskim ratom u Hrvatskoj 1991. godine koji je zahvatio i područje Grubišnog Polja. O našem gradu iz tog razdoblja dragocjene podatke saznali smo proučavanjem dokumentacije koju čuva Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“ s naglaskom na zapisima mlade izvjestiteljice Jasne Jelinek. Iz tih smo zapisa mnogo saznali o važnosti djelovanja izviđačkog voda za pripremu borbenih djelovanja i o opasnosti koja ih je pratila dok su prilazili neprijateljskim položajima. Zapisi su nam otkrili zajedništvo ljudi različitih nacionalnosti u obrani grada. Dragocjen je podatak o važnosti koordinacije između vojske na položajima i

¹⁰⁸⁴ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna Jelinek, *Zapis, Lov na avione*.

¹⁰⁸⁵ Isto.

¹⁰⁸⁶ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna Jelinek, *Zapis od 13.12.1991*; Dnevnik rada ZNG, Vojna pošta 2217, Grubišno Polje, 12.12.1991.

Kriznog štaba putem sustava radijske veze. Zanimljiv je i zapis o sudjelovanju žena u Domovinskom ratu te važnost djelovanja protuzračne obrane. Saznali smo mnogo i o stanju u selima oko Grubišnog Polja, okupiranima od strane pobunjenih Srba, nakon oslobođenja operacijom „Otkos-10“. Izvješće Radija Grubišnog Polja dalo nam je uvid u svakodnevni život stanovništva. Berba i otkup kukuruza nisu prekinuti, što je podsjetilo na normalan život u mirnodopskim uvjetima. Posebno se ističe bitka za Bastajske Brđane koja je bila teška, zbog susreta sa Šešeljevim „Belim orlovima“, ali uspješna. Jasna je posjetila neke položaje naše vojske od izviđačko-diverzantske do artiljerije što nam je dalo kompletnu sliku događaja na ratištu. Najdramatičniji i najtužniji su zapisi o pogibiji Jasninih suboraca.

Jasna i Lado više nisu među nama, ali su nas zadužili da o njima govorimo i da ih ne zaboravimo. Jasna nam je u nasljeđe ostavila riječi koje vrijedi zapamtiti: „Netko se bori politički, netko pomaže u borbi svojim humanitarnim akcijama, ali većina se bori oružjem u ruci, spremna dati najviše što se može, svoje mlade živote. Želim da budući naraštaji dobro prouče povijest da nikada više ne moraju podnijeti žrtve koje se podnose danas ili koje su se podnosile u prošlosti.“¹⁰⁸⁷

BIBLIOGRAFIJA:

Izvori:

Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“ - Jelinek Jasna, Zapisi od listopada, studenog i prosinca 1991. 2. Jelinek Jasna, „Ruleti“, *Bjelovarac*, br.7. veljača-ožujak 1992.

Jelinek Jasna, „Janjci“, *Bjelovarac*, br. 7., veljača-ožujak 1992.

Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“, Zapis Hrvatskog radija Grubišnog Polja, *Vijesti*, 5.11.1991.,

Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“, Dokument ZNG Općina Grubišno Polje, Izvješće Zapovjedništvu u Bjelovaru o formiranju Ruleta 19.10.1991.

Arhiv Udruge sudionika Domovinskog rata Republike Hrvatske „Bilogora '91.“, Dnevnik rada ZNG, Vojna pošta 2217, Grubišno Polje, za dan 12.12.1991.

Literatura:

LEČEK, Suzana, AGIČIĆ, N. Magdalena, AGIČIĆ, Damir, JAKOVINA, Tvrtko, *Povijest za četvrti razred gimnazije*, Profil, Zagreb, 2006.

¹⁰⁸⁷ Arhiv USDRRH „Bilogora '91.“ - Jasna Jelinek, *Zapisi* od 13.12.1991.

NAZOR, Ante, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-tih*, Hrvatski Memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.

Od Otkosa-10 do Oluje: Policija i 77. samostalni bataljun ZNG „R“ Grubišno Polje u Domovinskom ratu, (fotomonografija) Grubišno Polje, 2011.

MIJATOVIĆ, Anđelko, *Otkos-10*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.

DEBIĆ, Ivica, DELIĆ, Ante, *Otkos*, Matica hrvatska Grubišno Polje, Prosvjeta, d.d. Bjelovar, UHBDDRR Zagreb, Bjelovar, 1999.

PRILOZI:

Prilog 1. Intervju s Emilom Fabrom, jednim od zapovjednika Diverzantsko - izviđačkog odjeljenja održan 24. siječnja 2017. godine

Intervju s gospodinom Fabrom

Mi smo učenice 2.c razreda opće gimnazije. Naša imena su: Neda Soldan i Lucija Mikac. S mentoricom Monikom Vojvodić - Andričević pripremamo samostalni istraživački rad na temu Jasna i Lado, 1991.-1992. koji obuhvaća Domovinski rat na prostoru Grubišnoga Polja. Postavili bismo Vam nekoliko pitanja:

1. Jeste li se družili prije rata s Jasnom Jelinek i Ladom Lekčevićem ?

Ne, Ladu sam poznao samo iz viđenja, a Jasnu uopće ne.

2. Kakav je bio život mladih ljudi prije rata? Bilo je slično kao i danas. Mladi su se okupljali po seoskim zabavama i kafićima, nekada je bio aktivan i disco-club u hotelu.

3. Kako Vas je zatekao rat?

Tada sam živio u Zagrebu, no kada je bilo prvo granatiranje Grubišnoga Polja bio sam ovdje. Igrali smo tenis u Daruvaru. Kada smo došli kući, počele su padati granate po centru Grubišnoga Polja. Bio je to šok, nismo znali što se dešava. Ponovno sam otišao u Zagreb, no vratio sam se ovdje kada mi je poginuo bratić, Kruno Fabro, početkom devetog mjeseca.

4. Kako su formirane postrojbe u Grubišnom Polju u kojima ste sudjelovali te što su Ruleti?

Prvi dio postrojbe bili su dragovoljci, to je bilo uglavnom tu u Šumariji. Došle su puške koje su podijeljene dragovoljcima. Tada su se ljudi sve više prijavljivali i sredinom devetog mjeseca 1991. osnovan je prvi bataljun Zbora narodne garde u kojem su bili dragovoljci želeći braniti svoju domovinu. Krajem devetog mjeseca kreiran je izviđački vod koji je dobio naziv

„Ruleti.“ Zapovjednik i osnivač tog voda bio je pokojni Vlado Kamber, a nakon njega Zdravko Bralić. Lado i ja smo tada bili zamjenici, do 1992. kada sam ja postao zapovjednik, a Lado zamjenik.

5. Kako je Jasna postala ratna izvjestiteljica?

Lado i Jasna bili su ljubavni par. Jasnu je zanimalo što mi radimo na terenu te kako to izgleda, brzo se odlučila i ona uključiti. Najveća želja bila joj je pratiti nas. Često je išla s nama u akcije izviđanja na kojima se svašta događalo. Nekada je išla i bez oružja, kao klasični novinar.

6. Gdje su objavljena njezina izvješća?

Preuzimao ih je radio BBR te Bjelovarski list, a nešto kasnije i Grubišnopoljski radio.

7. Kako su se Jasna i Lado upoznali?

Ne znam, oni su se upoznali prije rata. Tada ja nisam kontaktirao s njima.

8. Kako je Jasna pratila izviđače te koja su bila odredišta izviđanja?

Jasna nas je počela pratiti poslije ovdašnjeg čišćenja koje je završilo otprilike 4.11.1991. Tada smo se već preselili na dio daruvarskog terena koje uključuje Turčević Polje koje još spada pod našu općinu. Malo dalje su i Bastajski Brđani, Bastaji te ostatak tog dijela. Jasna je hodala s nama, s fotoaparatom pri „sigurnoj“, udaljenosti.

9. Jeste li sudjelovali u akciji onesposobljavanja repetitora za navođenje aviona?

To je bila prva akcija u kojoj nisam sudjelovao. Došao sam u postrojbu dva dana nakon toga, no Lado je sudjelovao i odigrao jednu od najvažnijih uloga. To nije bila izvidnička već diverzantska akcija. Uspjeli su proći u Veliku Barnu koju su držali srpski pobunjenici, došli su do repetitora koji je služio za navođenje aviona i onesposobili ga. To ne znam iz osobnog iskustva, već iz njihovih priča

10. Koji Vam je događaj vezan uz Jasnu i Ladu ostao najviše u sjećanju?

Pogibija, naravno. On je poginuo u Bosni, a ona se nažalost ubila.

11. Znete li okolnosti Jasnine smrti?

Da, kada je on poginuo vidjelo se na njoj da joj nije dobro. Drugoga dana sjedili smo u kafiću, ona se ustala i otišla do WC-a te je izvršila samoubojstvo.

12. Koji Vam je događaj iz rata ostao najupečatljiviji?

Ima ih puno. Sjećam se, napali su nas „Beli orlovi“, Šešeljeva postrojba u Bastajskim Brđanima. Došli su nam u dvorišta, na svega 5 metara, ali većina ih je tamo i ostala. Naših ljudi je malo stradalo, dvojica su poginula i nekoliko ih je bilo ranjeno. „Belih orlova“ je ostalo oko 45.

13. Jeste li bili u Bosni s Ladom?

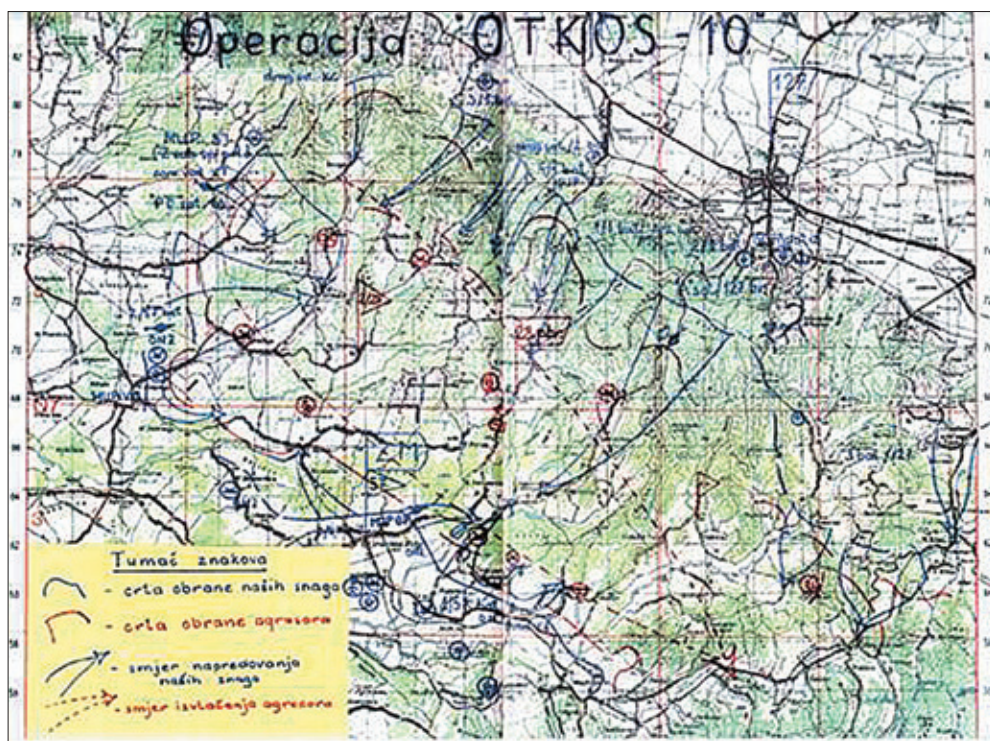
Da, on je tamo i poginuo. Bilo je užasno, nije prošao dan da četnici na nas nisu bacili oko 400 granata, pogotovo vikendom kada su im dolazili dragovoljci. Jedna granata je udarila u kuću nedaleko od Lade, te je nažalost poginuo.

Prilog 2.

Slika 1. Ivica, Debić, Ante Delić, *Otkos*, Matica hrvatska Grubišno Polje, „Prosvjeta“, d.d. Bjelovar, UHBDDRR Zagreb, Bjelovar, 1999.str. 104.-105.

Slika 2. Dokument ZNG Općina Grubišno Polje, *Izvešće Zapovjedništvu u Bjelovaru o formiranju Ruleta 19.10.1991.* iz Arhiva USDRRH „Bilogora ’91.“

Fotografija 3. Prikazuje Rulete u Turčević Polju 1991. Fotomonografija „*Od Otkosa-10 do Oluje: Policija i 77. samostalni bataljun ZNG „R“ Grubišno Polje u Domovinskom ratu*“, Grubišno Polje, 2011., 103.

Slika 1. Karta operacije oslobađanja grubišnopoljskog područja „Otkos-10.“

VOJNA TAJNA
- STROGO POVJERLJIVO -

REPUBLIKA HRVATSKA
OPĆINA GRUBIŠNO POLJE
ZBOR NARODNE GARDE
URBROJ ^{Sl. Br.} 2127-05-01-9/39
U Grubišnom Polju, 25.10.1991.

SIFIDMANO (11)

ZAPOVJEDNIŠTVU
OZBJELOVAR

Veza vaša zapovjed Op.br. 315. od 19. 10. 1991.godine
U samostalnom bataljumu Grubišno Polje formirano je diverzantsko
odjeljenje od 10 ljudi koji su posebno odabrani, naoružani i pri-
premljeni za zadatke koji su postavljeni vašom zapovijedi..
Do sada su po grupama upućivani na izvidjačke zadatke, apredstoje i
zadaci diverzantskih djelovanja o čemu ćemo vas izvješćivati.

Zastupa zapovjednika:
Dipl. ing. Đuro Grkvenac

PRIMLJENO:	16. 10. 1991	Tajac
	vrijeme datum potpis	
OBRAĐENO:	19. 10. 1991	Tajac
	vrijeme datum potpis	
PREDANO:	19. 10. 1991	Tajac
	vrijeme datum potpis	

Slika 2. Dokument ZNG Općina Grubišno Polje
Izvešće Zapovjedništvu u Bjelovaru o formiranju Ruleta 19.10.1991.

Fotografija 6. prikazuje Jasnu Jelicu i Jasnu Jelinek (desno) iz Fotomonografije „*Od Otkosa-10 do Oluje: Policija i 77. samostalni bataljun ZNG „R“ Grubišno Polje u Domovinskom ratu*“, Grubišno Polje, 2011.str.115.

Fotografija 7. Lado Lekčević je preuzeta iz fotoarhive USDRRH „Bilogora ’91.“

Fotografija 6. Dvije Jasne u učionici povijesti
1991. SŠ Bartola Kašića Grubišno Polje

Fotografija 7. Lado u
učionici povijesti

JASNA AND LADO 1991-1992

Summary: The city of Grubišno Polje was exposed to the attacks of the rebel Serbs and the Yugoslavian National Army in 1991. The city defense was erected thanks to the young people which went into the Assembly of the National Guard without fear. Their warpath is precisely the theme of this paper, which is based on the notations of a young girl, Jasna Jelinek. Jasna used a camera, paper and a typing machine to note important events during the operation for the liberation of the area of Grubišno Polje „Otkos-10“. Supported by the documents of the Croatian Radio of Grubišno Polje and the Crisis Headquarters of the Assembly of the National Guard Grubišno Polje, the notations are evidence of everyday life in the city in spite of its population being killed. They discover the brutality of the Serbian rebels over the prisoners in Velika Peratovica. They are a learning lesson for the young never to repeat the horrors of war.

Key words: Homeland war, Otkos-10, the scout-raider platoon Ruleti